

Hoofdstuk 18

“Iets over Domburg en Colonel”

*“...Ziezoo, de Geldersche hutspot is klaar.
Maar 't is klasse-hutspot.
Een koningstafel zou er niet door ontsierd worden...!” 0)*

Wat echte Gelderse fokkerij is, volgt in hoofdstuk 23. Voorlopig volstaat de mededeling dat die inderdaad bestaat, op z'n minst tussen de oren van de liefhebbers. Tot de import van de Anglonormand l'Invasion 1), in de herfst van 1947, wordt de echte Gelderse fokkerij bepaald door de hengsten Domburg en Colonel (volgen). Het zijn deze beide hengsten die GPS-fokleider dr. Cornelis Brands 2) met name noemt, wanneer hij op 3 februari 1939 zijn laatste jaarverslag van de dan inmiddels opgeheven vereniging Het Geldersch Paarden Stamboek ter vergadering voorleest en daarbij refereert aan de zijns inziens noodzakelijke heroprichting van datzelfde GPS, 14 jaar eerder. Op het moment van Brands' speech is de belangrijkste Domburg-zoon Baronet 3) nog in opfok; diens tuigpaardmanieren-verervende zoon Kornet 4) komt net iets te vroeg om te kunnen zorgen voor een tweede tuigpaard-hengstenlijn naast Oregon 5). Van Colonel staat kennelijk in 1939 al vast dat hij geen hengstenlijn zal stichten. En misschien is dat maar goed ook. Najaar 1991 herinnert Brands' Ochtense collega Sander Angelino 6) aan de minus-varianten van Domburg en Colonel, maar rept wonderlijk genoeg met geen woord over de nauwe verwantschap tussen die twee.

Dwergveulens en navelbreuken

“...De bekende hengst Domburg heeft vele jaren op Wittenstein [zie: vtn. 7)] in Zoelen ter dekking gestaan...” vertelt Angelino. *“...Hij heeft vele goede paarden gegeven, zoals we vandaag in de basispaardenfokkerij nog graag zouden wensen. Paarden met adel en hardheid. En wat vooral van belang was, prima voeten met een zeer goede hoornsubstantie [...] Domburg heeft deze laatste goede eigenschappen ook doorgegeven aan Baronet en kleinzoon Simon Bolivar [zie: vtn. 8)]. De karaktereigenschappen van Domburgkinderen waren als volgt: bij de africhting waren ze heel wat mans, maar eenmaal overwonnen waren het onvermoeibare werkers [...] Hoewel E. van Binsbergen [zie: vtn. 7)] met inteelt op Domburg enige goede resultaten heeft geboekt, is nauwe inteelt op Domburg gebleken géén goede keus te zijn. Ondergetekende heeft zelf de Domburg-zoon Agamemnon [zie: vtn. 9)] op dekstation te IJzendoorn gehad in de jaren 1942 en 1943. Het eerste seizoen werden twee Domburgdochters door Agamemnon gedekt. Het resultaat was dat beide veulens uit die paring dwergveulens waren [...] In 1944 kwam een Domburgmerrie [...] om gedekt te worden door Eribo [zie: vtn. 10)]. Bij deze merrie liep een dwergveulen van de Domburgzoon Romburg [zie: vtn. 11)] ...”* (drs. A. Angelino: Erfelijke gebreken en de gevaren van inteelt, lezing te Arnhem, 22-11-1991)

Laten we eerst eens kijken naar zijn afkomst. Domburg (1916-1943) is een 165 cm. grote donkergoudvos, geb. 12 mei 1916 bij de gebr. Speelman 12) te Sassenheim. Zijn pedigree:

Cicero III 15 NSTg br., 1907, 166 cm	Cicero II GrPS (ex Holst) zw., 1894, 168 cm Labda GrPS br., 1900, 163 cm	Cicero Holst, 1889 Eiche Holst, 1883 Diplomaat GrPS, 1895 NN (ex Old)	v. Julius (Hann) v. Achill 1265 Holst v. Hercules III (½Hann) v. onb.
Thali I 452 hb NSTg zw., 1908, 163 cm	Mentor NSTg (ex OF) zwbr., 1904, 166 cm Thalia hb NSTg br., 1905, 165 cm	Sultan II 993 OF, 1895 Mauernelke OF, 1895 Joubertinus Flora	v. Martin OF v. Liebling OF v. vool, v. Jonathan OF v. onb.

Rekenen we Domburg's pedigree uit over vijf generaties, dan blijkt er niets in te zitten dat met enig recht als Gelders valt te klasseren:

43.75 % onb.
15.625 % Holsteins
14.0625 % Hannoveraans/Mecklenburgs
14.0625 % Oldenburgs
10.9375 % Oostfries
1.5625 % xx

Stappen we over op Colonel. Angelino noemt hem: “...een hengst die in de dertiger jaren ook veel opgang maakte en te Buurmalsen stond bij de gebroeders Versteegh [zie: vtn. 13]). Ook deze hengst zou vandaag nog in de smaak vallen bij de basispaardfokkers. Ook hij was geen hengstenproducent. Van zijn zonen is de belangrijkste Trior [zie: vtn. 14]). Deze hengst heeft vier stations bediend. Hoewel hij zelf door hoofbevangenheid slechte voeten had, gaf hij aan de kinderen goede voeten mee. Hij stond vóór de oorlog drie jaren te IJzendoorn naast Sultan II [zie: vtn. 15]) en gaf er vele goede merries. In 1948 kwam hij weer te IJzendoorn en Opheusden te staan en dekte er 90 merries, waarvan 72 drachtig. Hij heeft geen hengsten gegeven voor de fokkerij [...] Intelen op Colonel was bepaald geen goede keus. In de oorlogsjaren stond zijn kleinzoon Solano [zie: vtn. 16]) in Opheusden ter dekking. In 1940 dekte deze hengst 37 merries, waarvan slechts 19 drachtig. Van de geboren veulens waren er zeven met een navelbreuk. Deze sulletale factor kwam ook te voorschijn bij de combinatie van Trior met dochters van Colonel...” (drs. A. Angelino: Erfelijke gebreken en de gevaren van inteelt, 22-11-1991)

Colonel (ex Jaap, 1915-1944) is een 160 cm. metende stekelharige bruinvos (?), geb. 1 mei 1915 bij A.D. Sipman 17) te Elst. Zijn pedigree:

Mentor 88 NSTg (ex OF) zwbr, 1904 166 cm	Sultan II 993 OF vos, 1895, 163 cm Mauernelke OF, 1895	Martin OF, 1886 NN Liebling OF, 1891 NN	v. Bernhard OF v. Antonius Old v. Martin OF v. onb.
NN roodbruin, 1910	Tourbillon NSTg (ex AN) 1897, br, 165 cm NN	Message TF, 1890 Constatine AN Indianer NPS (ex Old), '94 NN	v. Cherbourg TF v. Alsacien AN v. Adalbert Old v. Jaap GPS (Old)

Ook Colonel heeft over vijf generaties gerekend geen enkele aantoonbaar Gelderse voorouder:

42.1875 % onb.
20.3125 % Oldenburgs
14.0625 % Oostfries
10.9375 % Anglonormand
9.375 % Trotteur Français
3.125 % Holsteins

Let wel: geen aantoonbaar Gelderse voorouders. En niet: aantoonbaar geen Gelderse voorouders. Kortom, de beide Gelderse oervaders vinden de hun toegedachte Gelderse wortels dus in hun beider grootste percentage, dat met de onontkoombare kwalificatie: onbekend!

Laatrijpe merriewekkers

Hoewel het er tot begin jaren 1960 op lijkt dat hij via Baronet bezig is een eigen hengstenlijn te ontwikkelen, is Domburg uiteindelijk evenmin als Colonel in staat om een patriarchaat te vestigen. Hun bloed gaat echter niet verloren. Naar analogie van de ooit beroemde Shagya-hengst Amurath 18), in Holstein verantwoordelijk voor de schimmelkleur die daar in 1954, 37 jaar na Amurath's vertrek, nog steeds opvallend veel meer dan in andere Duitse populaties aanwezig is, kunnen we met dierenarts Rossow [1914-2002] concluderen: “...De natuur heeft in dit geval haar eigen weg gevonden en het erfgoed van deze hengstenlijnen in de moederstammen vastgelegd...” (dr. Dietrich Rossow: Hengstbuch der Holsteiner Warmblutzucht, 1954)

Onder de kop: Iets over Domburg en Colonel en hun familie, schrijft de Leerdamse schoolmeester Engelbert van Muilwijk 19) in 1939 een van zijn befaamde ontboezemingen die nu nagenoeg integraal volgt. “...Domburg en Colonel hebben zich door hun nafok een zéér eerbare plaats veroverd in de warmbloedfokkerij van Gelderland en omgeving. Oorspronkelijk waren ze geen opvallende figuren. Domburg is destijds gered door hem op te nemen in het NSLxTg (luxe stamboek), terwijl Colonel voor velen wat te hiterig leek. Costermans [zie: vtn. 20]) kocht hem, kon er later veel op winnen, doch heeft er zelf nooit succesvol mee gefokt. En Domburg en Colonel zijn laatrijp – geven ook wat laatrijpe afstammelingen, doch deze vergoeden alles door hun kwaliteit. In 't leger voldoen ze uitmuntend. Noch Domburg, noch Colonel is hengstenmaker, wel zijn ze beste merriewekkers, terwijl ze ook zeer goede ruims leveren. Door hun bloedopbouw zijn en Domburg en Colonel nieuwelingen geweest in Gelderland en ze zijn feitelijk éénlingen gebleven. Van Domburg had men ongetwijfeld eenige beste hengsten kunnen fokken als hij in

zijn jonge dagen even druk was benut als later en wanneer hem beste diepe merries waren toegevoerd. En... wanneer men meerdere niet-uitgegroeide driejarige hengsten de kans had gegeven uit te groeien [...] Domburg is een zoon van Cicero III [zie: vtn. 21]] uit de Meer, die zelf was van den Holsteiner Cicero II [zie: vtn. 22]] uit een merrie [zie: vtn. 23]] met veel Hannoveraansch bloed. Domburgs moeder was een dochter van Mentor, die zelf was van den Oostfrieschen Sultan II. De toenmalige secretaris van het Groninger paardenstamboek G. Elingh Tichelaar [zie: vtn. 24]], kocht herfst 1894 den Cicero in Holstein. In Hippos van september 1894 vindt men een verslag van den heer E.T., door dezen uitgebracht aan het bestuur zijner vereeniging over een tentoonstelling te Berlijn en over de Oldenburgsche, Holsteinsche en andere Duitsche warmbloedfokkerijen. De heer E.T. wijst daarin o.a. op meerdere kwaliteiten van den Holsteiner, welke te prefereeren zijn boven dezelfde bij de (toenmalige) Oldenburgers, o.a. schoft, ruime gang, véél houding, droog beenwerk enz., doch daartegenover wees schrijver op de vroegrijpheid van den Oldenburger en de teleurstellende ontwikkeling bij de jonge Holsteiners. Er zijn kort daarop drie Holsteinsche veulens in Groningen geïmporteerd door E.T. en onder deze was de later zoo beroemd geworden Groninger stamvader Cicero II, een hengst die jarenlang een hooge klasse en veel charme heeft gegeven aan zéér veel Groninger merries, doch die óók géén zoons van betekenis heeft geleverd. De Oostfriesche Sultan, wiens afstamming op papier van Martin 815 is, wordt dikwijls als een hengst met zeer veel bloed genoemd, van geheel andere origine als die van Martin. Hoe 't zij, het was een extra fokhengst die in zijn leven meer dan 3.500 dekkingen heeft verricht – d.w.z. 3.500 merries bediende – en waarvan de Nederlandsche, speciaal ook de Geldersche fokkerij, zéér veel dankte. Wijlen de heer Gerrit Erdkamp [zie: vtn. 25]] van Elst, vertelde ons eens hoe hij te Aurich was, toen de Sultan net op het nippertje werd goedgekeurd: hij was te petit, te weinig ontwikkeld! Nu gelooven we te mogen zeggen, dat Domburg in zijn nafok een echte vertegenwoordiger is van de Cicero-lijn. De uitgegroeide Domburg-merries zijn paarden met arbeid erin: paarden met veel lijf en veel ausdauer, veel hardheid, beste gang! De jonge Domburgers moet men kennen om ze goed te waardeeren: ze zijn laatrijp....!" (In de Strengen, 05-1939)

Een echt Geldersche cocktail

"...Bij Colonel is 't even anders. Zijn vader is dezelfde Mentor, over wien we het pas hadden. Colonel is een echte Sultan II-kleinzoon – ook in de haar-teekening vooral. Zijn moedersvader was óók een bloedhengst, namelijk de Fransche Tourbillon [zie: vtn. 26]]. Geen wonder dat ook Colonel laatrijp is in zijn nafok, terwijl men de zware merries, die Domburg soms geven kan, niet zoo licht onder de jonge Colonels zal aantreffen. 't Harde, droge, glasheldere beenwerk der Colonels is typeerend en verwacht men ook bij paarden met zooveel bloed in d'r pedigree [zie: vtn. 27]]. Wie ooit gemeend heeft, dat Domburg en Colonel groote stamvaders konden worden voor de Geldersche fokkerij, heeft deze twee, overigens brillante vaderpaarden, sterk overschat! Ook al zouden ze veel hengsten hebben geleverd, dan nòg zouden ze Gelderland in zijn geheel niet hebben beheerscht, want de smaak van de groote massa gaat niet naar de Domburgers, noch naar de Colonels. Maar wèl hebben ze hun besliste aanhangers gehad en ze hebben die nòg! En zoolang er paardenliefhebbers blijven en landelijke ruiters, zal men hun bloed waardeeren. We doen bij dezen een beroep op eigenaren van jonge Domburg-hengsten en -hengstjes, eventueel van een mannelijken Colonel-afstammeling, om te redden wat te redden is, terwijl uit een beste merrie van één dezer vaders bij een besten hengst van iets ander type wellicht een goede nakomeling kan worden gefokt. Maar... mogen dan zij, die eventueel later geroepen zullen worden om zulke spruiten te keuren, ook ten volle rekening houden met laatrijpheid van dezen en ze geen maatstaf aanleggen van een vroegrijpen Oldenburger. En... laat men zich bewust zijn, dat het bloed van Domburg en Colonel niet roekeloos moet worden weggegoten: de voorraden zijn te gering! En voor een echt Geldersche cocktail kunnen we dat vocht niet missen! Men bedenke, wat men u voorzet te Geldermalsen en te Tiel op de premiekeuringen van merries! Was het niet de Achterhoeker Staring, die dichtte: Wordt eikenschors bij 't pond gewogen, men weegt kaneel bij 't lood ? Die fijnere schors, welke kaneel heet, dat is in de paardenwereld het bloed van hengsten als welke we hebben besproken..." (In de Strengen, 05-1939)

Proces-verbaal

Kennelijk vindt Van Muilwijk dat de eerst in 't oog lopende link tussen Domburg en Colonel, hun gemeenschappelijke (groot-) vader Mentor, tot het eikenschors behoort. Hij heeft nooit enige bijzondere aandacht aan hem besteed. Althans, van het tegendeel heb ik geen bewijs gevonden. Mentor, geboren op 6 april 1904 bij J.G. (i.e. verm.) J.H. Schmidt (Jürgen Hinrichs, 1859-1937), Ihlowerfehn, is een zwartbruine die op 23 februari 1907 onder nummer 61 wordt opgenomen in het GPS, op naam van de combinatie Jacob

Buddingh' [zie: vtn. 28]] en bovengenoemde Gerrit Erdkamp in Elst. Negen jaar later laten zij hun hengst overschrijven naar het NSTg waar hij nummer 88 krijgt en gemeten wordt op 166 cm. Onder zijn inschrijving staan tien bekroningen maar in werkelijkheid zijn het er meer want de gouden medaille + f25 + de zilveren medaille van HM de Koningin-Moeder, behaald op de Geldersche Landbouweek in Zutphen, 1912, ontbreken. Na het dekseizoen 1916 verkopen Buddingh' & Erdkamp hun Mentor aan de Hengstvereniging Meppel & O. in De Wijk. Dan krijgt hij ook eindelijk een officiële, publiek gepubliceerde beoordeling: *"...Een sierlijk en goedgebouwd, doch iets rank tuigpaard. Stand: goed. Gang: in stap: voor wat nauw, overigens goed; in draf: zeer goed..."* (DrPS-deel XXI, 1917)

Vier maanden later zorgt de hengst voor ophef: *"...Dedemsvaart, 14 juni. Tegen het bestuur der Hengstvereniging Meppel en Omstreken is proces-verbaal opgemaakt wegens het ter dekking stellen van den hengst Mentor te Balkbrug onder deze gemeente, op grond van 't feit dat deze op den huize Havixhorst te De Wijk gestationeerde hengst niet is goedgekeurd voor de provincie Overijssel, tot welke provincie onze gemeente behoort. In dit bestuur hebben onder meer zitting twee leden der keuringscommissie voor dekhengsten in de provincie Drente. Tegen alle houders van merries in Overijssel, die hun dieren door Mentor hebben laten dekken, is mede proces-verbaal opgemaakt..."* (De Telegraaf, 15-06-1917)

Dit betreft een serieuze overtreding. *"...Voor enkele weken is proces-verbaal opgemaakt tegen 't bestuur van de Hengstenassociatie Meppel & Omstreken, wegens het ter dekking stellen in de provincie Overijssel van den op den huize Havixhorst te De Wijk gestationeerden hengst, welke hengst Mentor voor Drente is goedgekeurd. Thans heeft de kantonrechter te Ommen vonnis gewezen en is de houder van 't dekstation veroordeeld tot elf boeten van f1 [in huidige (2020) koopkracht €8.60] subs. elf maal één dag hechtenis. Een lid der commissie van toezicht, tevens lid van de Drentsche provinciale Regelingscommissie op de Paardenfokkerij is veroordeeld tot zes geldboeten van f0.50 of zes maal één dag hechtenis, terwijl de eigenaren van ter dekking aangeboden merries, in de provincie Overijssel woonachtig, mede veroordeeld zijn tot geldboeten van f1 of f2, subs. één of twee dagen hechtenis. Mentor zal nu wel niet meer buiten Drente komen..."* (Provinciale Overijsselsche & Zwolsche Courant, 05-09-1917)

Een treffend staaltje hippische Kleinstaaterei! Overijssel valt onder het NSTg waarvan de hoofdinspecteur, de veearts A.W. Heidema 29) tevens de inspectie verzorgt voor het DrPS. En dan toch dit kleine gedoe. Mentor heet in Drente trouwens Mentor II, vanwege twee eerdere Oostfriese Mentors in het DrPS (i.e. Mentor 47, geb. 1904, v. William, mv. Enno, en Mentor 63, 1908-1924, v. Mentor, mv. Wittekind). Mentor 63 dekt t/m 1922, vandaar Mentor II. De laatste vermelding van Mentor II is eveneens van 1922, wanneer hij *"...wordt goedgekeurd, niettegenstaande cornage..."* (Nieuwsblad vh Noorden, 14-09-1922)

Eigenaar is dan R. Polman (Roelof, 1862-1924), pachter op de Havixhorst. In het bestand van de website horsetelex.nl zijn van Mentor (II) 77 merries en 9 goedgekeurde hengsten opgenomen.

Te heet voor de boer

Terug naar Gelderland, waar Van Muilwijk ook zwijgt over Tourbillon. Zelfs in zijn boekje met de enorme titel: Een en ander over de Geldersche paardenfokkerij en de plaats, welke de familie Costermans in deze innam en nog inneemt (1934) komt Tourbillon, evenmin trouwens als Mentor, aan bod. Terwijl Costermans de Tourbillon-kleinzoon Colonel tien jaar op stal heeft. De eerder al genoemde Anglo-Normand Tourbillon (1897-1922), goudbruin, 165 cm., gefokt door Etienne Damourette (verm.*1843), Querqueville, komt voor rekening van de provincie na de Parijse tentoonstelling, september 1900, naar Gelderland. In augustus 1901 krijgt hij in het GPS het nummer 67, in maart 1902 met de herstructurering van het GPS het nummer 9 en met het opheffingsbesluit van de provinciale hengsten (13 juli 1904) krijgt hij een particuliere eigenaar. Dat is Walter baron van Voorst tot Voorst 30), die op huize Westerveld bij Elden bloedpaarden fokt en traint. Wanneer het oude GPS onder zijn voorzitterschap in 1916 toetreedt tot het NSTg wordt de baron daarvan vicevoorzitter en in 1917 voorzitter en laat dan tevens al zijn fokpaarden overboeken. Tourbillon krijgt nummer 120. Hij zal nog één keer een nieuw nummer krijgen, wanneer hij in 1920 wordt omgekat naar nr. 9 van het NSLxTg (i.e. Nederlandsch Stamboek Luxe Tuigpaard). Al dit genummer is typerend voor het tijdsbeeld. In deel V van het NSTg-stamboek staan ook 16 bekroningen die de hengst vanaf 1903 heeft verdiend. Tourbillon overlijdt in 1922, waarschijnlijk vóór het overlijden van zijn eigenaar op 6 juli. *"...De hackneyhengst Diplomast [zie: vtn. 31]] overleefde hem..."* aldus de streekhistoricus Frits Hoogveld (*1940). *"... Bij de teraardebestelling werden Diplomast en een andere hackneyhengst, Hedon Marquis [zie:vtn. 32]], aan de hand meegevoerd onmiddellijk achter de baar van de overleden baron. Ze vergezelden hem op zijn laatste gang naar het kerkhof. De hengst Diplomast was toen 24 jaar oud..."* (Frits Hoogveld: De Elster paardenmarkt, 2011)

In het bestand van horsetelex.nl zijn van Tourbillon 28 dochters en 2 goedgekeurde zoons opgenomen. Bij al het Gelderse kabaal om Domburg en Colonel is de Groningse connectie van hun beider vaders van

cruciaal belang. Tot aan de komst van l'Invasion wordt de Gelderse hengstenstapel immers beheerst door lijnen, die via Groningen uit Noordwest-Duitsland komen, vooral uit Oost-Friesland. De vaderlijn van Domburg is bij uitzondering niet Oostfries, maar Holsteins. Of eigenlijk lers, maar dat komt straks. Om vooralsnog in eigen land te blijven – Groningen is als tussenstation voor Gelderland van eminent belang. En omdat men Cicero II algemeen als een exoot beschouwt, is het interessant om te lezen, wat de Groningse fokleider van hem vindt. “...Cicero II, als veulen uit Holstein ingevoerd, heeft weinig zoons voor het GrPS geleverd – slechts twee – en die ook weinig hebben nagelaten...” schrijft Roelf Maarsingh 13) en vervolgt: “...In zijn dochters echter toonde Cicero II zijn goede verervingskracht. Hij toch leverde een 110-tal merries voor het GrPS gedurende de 10 jaar dat hij ter dekking stond en waarvan zelfs een 20-tal op exterieur kon worden preferent verklaard. Wij hebben eveneens al deze merriën genoteerd. De hoogtemaat varieerde nogal eens. Bij plm. 40% der merries vonden wij een maat boven 1.62 m.; eenige echter hebben aanmerkelijk hoger gemeten; van 1.60 m. of daar beneden vonden wij ongeveer 28%. In bijna de helft van de gevallen noteerden wij de kleur zwartbruin of zwart. Een blik op Cicero II's stamboom doet zien hoe hij in vrouwelijke lijn zeer sterk is ingeteeld op Achill en deze wederom op Burlington Turk. In Cicero II stroomt het beste bloed van Holstein en de geheele pedigree doorvloeit het alleredelste bloed. En nemen wij nu in aanmerking dat niettegenstaande dat Cicero II, die buitendien een fors in elkaar gezet paard moet zijn geweest, als driejarige reeds plm. 23 cm. in de pijp heeft gemeten, dan blijkt eruit hoe bloed en zwaarte hier in harmonie zijn geweest als maar zelden voorkomt. Destijds heeft men meerder malen geprobeerd een tweede Cicero II uit Holstein te halen, zijns gelijke met dusdanige massa schijnt er echter nooit weer te zijn geweest. In 1897 schreef Het Paard van hem – na zijn primeering met de hoogste onderscheiding als driejarige: Cicero II is een zeer goede hengst met veel lengte, diepte en voldoende breedte en gaat uitstekend. Hij heeft wat veel wit, zijn hals kon iets meer luxe hebben, het kruis is van boven wat plat. En dan verder bij een vergelijking tusschen de pijpmaten der hengsten heet het: Zoo op het oog oordeelende, zou men denken dat de verschillen groter moesten zijn en de voorpijp van Cicero dunner dan die van Zeus [34 GrPS ex Old, 1893, v. Zweifler, mv. Emigrant]. Zeus had 22 cm. en Cicero II als nog niet heelemaal driejarige bijna 23 cm. omvang. Wij herhalen deze destijds gemetene pijpomvang omdat daaruit blijkt hoe het beenwerk van Cicero hard is geweest en dus kwaliteit heeft gehad, al mag men – vooral tegenwoordig – niet vergeten dat het beenwerk dikwijls kunstmatig zwaarder schijnend wordt gemaakt. Cicero's nakomelingen schijnen over het algemeen wat veel temperament in het landbouwwerk te hebben of te hebben gehad. Paarden met veel volhardingsvermogen maar dikwijls wat te heet voor den boer. Het is algemeen bekend dat Cicero zeer hoogklassige carossiers heeft geleverd. Veel tuiggang en manieren en daarbij – wat tegenwoordig lang niet altijd van het tuigpaard kan worden gezegd – prachtmodellen. Het nagaan van de moeders van Cicero II's kinderen, heeft onzes inziens weinig nut, aangezien zijn bloed in Groningen zoo goed als geen aansluiting heeft gehad, behalve dan misschien een klein weinig door zijn overgrootvader in vaderlijke lijn, namelijk Julius, die een zoon van den Hannoveraan Julius (v. Schlüter) en die ook op Flick stuit [...] In de tegenwoordige jonge hengsten is het bloed van Cicero II wel degelijk langs vrouwelijke lijn aanwezig en wij gelooven daarom ook niet dat zijn bloed tot ondergaan gedoemd is, 't geen onzes inziens ook te betreuren zou zijn...” (R.A. Maarsingh: Beschouwingen, in: GrPS-deel XII, 1919)

Wat veel maat

“...Toch meenen wij nog even speciaal Cicero II te mogen noemen. Cicero II heeft weliswaar wat veel maat gehad en een belangrijk percentage van zijn klasse-afstammelingen heeft ook te ruim gemeten. De menging van het bloed van Olivier [zie: vtn. 33]) en Xerxes II [zie: vtn. 34]) en Cicero II is echter goed gebleken en waar weliswaar met het oog op het landbouwbedrijf vooral op zwaarte en op bruikbaar humeur moet worden gelet, moet men volgens onze bescheiden meening desalniettemin nimmer de aangehaalde combinatie vergeten, aangezien bloed en hardheid moeten blijven huizen in ons paard, zal het zich blijvend verheffen boven het koudbloed dat veel voozer is, niet edel gefokt en daardoor onwederlegbaar in doorsnee minder weerstand bezit. En juist Cicero II is ontstaan uit een bloedcombinatie zoo edel als maar zeer sporadisch bij het tegenwoordige landbouwtuigpaard voorkomt. Hoeveel van het Cicero-bloed benut moet blijven is een vraag, die de fokkers zelf hebben op te lossen, de ondervinding zal leeren of in de toekomst vrij veel, dan wel zoo goed als niets in verdere vertakkingen door zal stroomen van dezen voor den tegenwoordigen tijd mogelijk met het oog op noodige zwaarte, wat ruim hoog in het bloed staanden hengst...” (R.A. Maarsingh: Beschouwingen, in: GrPS-deel XII, 1919)

Een (kleine) kwart eeuw later herinnert Maarsingh zich: “...De hengst was ruim van maat. Kenners die hem heel goed hebben gekend deelden mee, dat de hengst zeer diep van romp was, hij was een massaal paard, had goed voldoende zwaar en droog beenwerk en gemakkelijke bewegingen. Hij had veel klasse. Zijn

afstamming is zeer interessant, hij behoorde vrouwelijk tot de oude lijnen van de Holsteinsche fokkerij. Hij had géén prettig humeur en dit was natuurlijk een enorme handicap. Het is óók een feit dat het modern Oldenburgsch-Groningsche paard veel rustiger van temperament is. Een rustig temperament is een levensbehoefte voor de fokkerij..." (Het Paard, 23-12-1943)

Een niet-mak rijpaardtype

Cicero II (1894-1906) komt niet in zijn eentje uit Holstein naar Groningen. "...In 1894 werden vanwege de Provinciale Vereeniging ter bevordering der paardenfokkerij in Groningen een drietal hengstveulens in Holstein aangekocht, welke later onder zekere bindende bepalingen in publieke veiling zijn gebracht. De aankoop-commissie bestond uit de heeren J. Hamming [zie: vtn. 35]), Joh. Jensema [zie: vtn. 36]) en kapitein K.D. Punt [zie: vtn. 37]). Alle drie veulens [zie: vtn. 38]) zijn tot hun derde jaar hengst gebleven. Een is toen gecastreerd en als ruïn voor ongeveer f700 aan een handelaar verkocht en vermoedelijk naar Frankrijk uitgevoerd. De twee andere staan op dit oogenblik in de provincie Groningen ter dekking Het zijn Cicero II van J. Tichelaar [zie: vtn. 38), 1e opm.] c.s. te Loppersum en Ethelbert van H.N. Addens [zie: vtn. 38), 3e opm.] te Bellingwolde. Cicero II [...] is gefokt door Thies Meinert (verm. *1831) te Kollmar in Holstein, werd in 1897 ingeschreven in het GrPS en ter dekking gesteld bij J. Hoven [zie: vtn. 39]) te De Weer gem. Stedum. In hetzelfde jaar volgde de promotie tot premiehengst en werd op de tentoonstelling te 's Gravenhage door hem een 1en prijs verworven. Het model is op de plaat goed weergegeven, doch zou mooier zijn uitgekomen indien het dier op het oogenblik van het fotografieeren zich wat opgewekter had getoond. De stap en de draf zijn zeer goed. Omtrent het overervingsvermogen van Cicero II laat zich natuurlijk nog weinig vaststellen. De afloop der veulenkeuringen is voor hem gunstig geweest. Van de 47 stammerriën met veulens op de CK te Groningen, voorafgegaan door een aantal locale keuringen, kwamen onder de negen beste door de betreffende jury aangewezen exemplaren drie zijner afstammelingen voor. Intusschen heeft hij als premiehengst ook tal van goede merriën gedekt en is zijn standplaats, uit het oogpunt van de kwaliteit der voorkomende merriën, lang niet slecht..." (Het Paard, 08-1898)

Bekijken we zijn pedigree:

Cicero 1609 Holst zwbr., 1889, 173 cm. Holst-355	Julius Holst (ex Hann) zw., 1880 Fregatte Holst roodbr., 1885	Julius Hann, vos, 1871 NN Ethelbert 1197 Holst, br., 1874 Amsel Holst, 1870	v. Schlütter Hann v. Cardinal Meck v. St. Fagans xx v. Holderness Holst
Eiche 270 Holst br., 1883 Holst-563	Achill 1265 Holst br., 1877, 174 cm. Action Holst br., 1866, 167 cm.	Herkules Holst, dbr., 1873 Liesch Holst, 1862 Achill 582 Holst, br., 1849 Lotte Holst, 1858	v. Achill 582 Holst v. Achill 582 Holst v. Brillant YC v. Dechant Meck

Op een van zijn vele bezoeken aan het centrum van de Oldenburgse fokkerij, het plaatsje Rodenkirchen 61), raakt Maarsingh aan de praat met een niet nader aangeduid persoon uit Holstein. "...Vanzelfsprekend kregen we het ook nog over Cicero II, waarvan mijn zegsman, naar hij verklaarde, de moeder zeer goed had gekend. Deze moeder dan was een platte, breede en diepe merrie geweest met niet te zwaar beenwerk. Eigenaardige speling van de natuur, evenals vele van zijn kinderen was onze Cicero wat te ruim van maat en vooral de ruïns die van hem kwamen schijnen dat te zijn geweest. Een hengstleverancier was Cicero eigenlijk niet, al heeft hij in Groningen twee zoons van weinig beteekenis geleverd en voor de Haarlemmermeer Cicero III. De grootte zou in Cicero-vader hebben geschild die, als wij wèl weten, toch meer het rijpaardtype heeft vertegenwoordigd. Zijn moeder Eiche kwam uit den ouden Achillstam. Hoevele dure paarden Cicero ook bij ons gaf, zijn terugkeer zouden wij thans niet gaarne meer wenschen. Ware het alleen maar om zijn moeilijk temperament, waardoor hij aan de Groningsche warmbloedfokkerij veel afbreuk heeft gedaan. Wij weten wel dat mak- en handelbaarheid niet het gemeengoed is van een enkel ras, doch zij die altijd weer, tot in den treure en dikwijls op totaal onhoudbare motieven, voor wijziging of vervorming van richting pleiten, moeten niet vergeten dat ons warmbloedpaard van den huidige dag gemiddeld makker en handelbaarder is dan een 20-tal jaren geleden en dat het vooral ook uit dit oogpunt gevaren brengt in dezen zin te gaan experimenteren, ja, waardoor het perspectief dat nog altijd in onze warmbloedfokkerij rust en ook zal blijven rusten zoolang die fokkerij praktisch geleid wordt, al te gemakkelijk om hals wordt gebracht. Ook kregen wij het met genoemden heer nog over de oude stamvaders der Holsteinsche fokkerij, die in de oudste stamboekuitgaven vaak als hunters worden betiteld en waaraan wij weinig geloof hechtten. Onze zegsman maakte ons er op attent, dat die Ahnen Yorkshirepaarden waren..." (Paard & Paardenwereld, 11-09-1930)

Cicero's bloed gaat bovenal!

In het bestand van horsetelex.nl zijn van Cicero II 55 dochters en 6 goedgekeurde zoons opgenomen. Te groot, niet mak en niet handelbaar – dat speelt hem danig parten. En dan wordt hij ook nog verdacht van spat. De Haarlemmermeerse hippoloog Herman Bultman (40), anders een gretig criticaster, ontzenuwt laatstgenoemde aantijging: “...Meermalen is uiterlijk niet met absolute zekerheid te zeggen of een paard een spat heeft en kan dit alleen worden geconstateerd aan het skelet. Iedere verhevenheid op de plaats waar een spat kan zitten is niet altijd spat, opgevat in de betekenis van spatkreupel [...] Op de veeartsenijschool te Berlijn zijn ca. 100 spronggewrichten van paarden die tijdens hun leven uiterlijk spat vertoonden, terwijl de beenwoekering welke kenmerkend is voor spat, aan vele spronggewrichten niet voorkomt. Een van de meest bekende hengsten uit Groningen, Cicero, vertoonde ook een zoogenaamde spatknobbel. Doch mij is wel verzekerd dat na den dood van Cicero is gebleken dat deze hengst toch feitelijk vrij van spat is geweest...” (Paard & Paardenwereld, 30-03-1933)

Is er aan Cicero II eigenlijk iets dat wèl deugt? Jawel, het hele paard, vindt de Groningse stalhouder (tot 1921), daarna verzekeringsinspecteur Marinus van der Drift (Adrianus Marinus Leonardus, 1869-1948). Tien jaar na Cicero's overlijden herdenkt hij de hengst in het volgende rijm. (bron: Riemer's Magazijn, 03-1917)

“...Cicero, mijn oude jongen,
toen ik je ter keuring bood,
deed je dikwijls malle sprongen
en thans... zoo lang reeds dood.
Van jou, de beste aller vad'ren
(want je was zo fier en rein
met zooveel kracht en bloed in d'adren)
zei men: je beenen zijn te fijn!
Nu je dood bent, zal ik schrijven
waar men 't toenmaals over had.
Er is geen reden meer de kijven,
men beweerde...je had spat!
En wat ze toen nog meer vertelden:
je was cornard...verbeeld je nou!
Cornard, zooals zoovele helden
waarvan men dat niet zeggen zou.
Niettegenstaande je gebreken
zijn wij begonnen de dressuur
en toen is er alras gebleken
wat je beloofde op den duur.
Moedig, trouw, verstandig, krachtig,
vlug en sierlijk, maar brutaal!
Dikwijls ons wat al te machtig
eer je kwam wat op verhaal.
In het tuig versloeg je allen,
immer stond je bovenaan.
Je adem bleef ons best bevallen
als je snel ging langs de baan.
Voor de sulkey hard te draven,
heb je ons toen ook getoond
dat de beenen je niet begaven,
met eersten prijs werd jij beloond.
Toch is je been nog opgezonden
van hier naar Utrecht's Hoogeschool.
Ze hebben daar toen ook bevonden
dat alles goed was... wat een kool!
Paardenkenners noemen zich velen,
toch faalt men vaak op dat gebied.
Zoo'n wond is haast niet meer te heelen
als men zijn schat veroordeeld ziet.

*Cicero, mijn beste vrind,
gelukkig mocht je 't niet beleven
dat jouw stamboekmerriekind
aan een koudbloed werd gegeven.
Groningsch stamboek, niet te laken,
als men zulk een schande hoort,
dient men daar toch voor te waken,
zooiets is toch ongehoord!
Niet één kan Cicero gelijken:
Gomanus, Wilfried, geen van al.
Gaan die ook met de prijzen strijken,
Cicero's bloed gaat bovenal...!"*

De verzekeringsmaatschappij waar Van der Drift later voor zal werken, adverteert met Cicero's dood: *"...Aanbeveling. Groninger Algemeene onderlinge Mij. tot Verzekering van paarden van hooge waarde, gevestigd te Groningen. Dir. F.F. Leopold [zie: vtn. 41]]. Hierdoor wensch ik de HH paardenhouders attent te maken op bovenbedoelde Mij. Dezer dagen stierf de hengst Cicero II en onmiddellijk nadat de verklaring van den veearts daaromtrent ten kantore was ontvangen, ontving ik reeds uitbetaling. Ik meen dus de Mij. Groningen aan iederen paardenhouder met het volste vertrouwen te kunnen aanbevelen. De Weer (Stedum), december 1906. w.g. J. Hoven..."* (Nieuwsblad vh Noorden, 25-12-1906)

De doodsoorzaak staat er niet bij, maar blijkt uit een eerder berichtje: *"...Cicero II, die in tegenstelling tot andere jaren dit najaar geen ploegarbeid heeft verricht, schijnt op den dag der verplichte keuring te Appingedam, toen er een scherpe oostenwind woei, ernstig kou gevat te hebben en thans zoo stijf als een deur te zijn. Bij weinig gehardheid en bij scherp wind is na het longereen [zie: vtn. 42]) een uitnemende verzorging een gebiedende eisch. Al wordt Cicero ook weder goed bruikbaar, toch zal zijn gang erdoor lijden en mogelijk zijn voeten er ook minder vorm door verkrijgen. En dit is zeer te betreuren, al behoeft zijn fokwaarde er niet beslist door te verminderen. In 1907 moet hij in Den Haag ook noodig ter opluistering en met een collectie afstammelingen verschijnen en dan maakt het steeds een beteren indruk als het oude vaderpaard nog vlot gaat..."* (Nieuwsblad vh Noorden, 11-11-1906)

Engels bloed

Hoe de xx-aansluiting van Domburg's vaderlijn ook mag zijn, het is duidelijk dat de Holsteinse invloed voor rekening komt van Cicero II's moeder Eiche (Holst-563) en van Cicero's moeder Fregatte (Holst-355). Beide stammen bestaan nog steeds; 563 levert in de jaren 1980 de hengsten Cordial (v. Coriander) en Larino (v. Ladalco), stam 355 is in Holstein uitgestorven maar leeft in Hessen voort en brengt daar in 1991 de volledig Holsteins gefokte Silvano-zoon Scarlati (1991, m. Penelope v. Cardinal xx-Ramzes x), een goedgekeurde hengst die tevens in de GP-dressuur wordt uitgebracht door Sarah Garayhi (getr. Waldsperger,*1970, GER). Fregatte's vader Ethelbert 1197 is een zoon van Saint Fagans xx uit Adolphine van Hannibal 944. Deze Hannibal voert vijf keer het bloed van Burlington Turk plus nog een keer dat van Owstwick, terwijl Adolphine's grootmoeder ook weer van Owstwick is. Fregatte's moeder Amsel is een dochter van Holderness 841, zoon van Holderness 669, op zijn beurt een uit Hannover geïmporteerde zoon van Holderness 1328. Hier is dus sprake van de befaamde Yorkshire Coachhorses 43) die in hoofdstuk 5 ter sprake kwamen. Holderness 1328 is een import uit Yorkshire, waarvan geen pedigree bekend is. Holderness is genoemd naar het gelijknamige schiereiland bij Hull. De generaal Wolfgang von Unger 44) vermeldt dat Holderness in 1838 is geboren en noemt hem *"...een schimmel van groot, zwaar koetspaardenslag met lichte gangen, dekte van 1844 tot zijn sterfjaar 1861, daarvan stond hij 17 jaar op station in Oiste bij Verden, waar nog een kroeg [zie: vtn. 45]) naar hem is genoemd..."* (Wolfgang von Unger: Die Ahnen des Hannoveraners, 1928)

Eiche is een dochter van Achill 1265, een legendarische beroemdheid, die bij onze Cicero (i.e II) dus heel dichtbij zit. *"...Markante dekhengst van gemiddeld kaliber met een mooi hoofd en veel hengstenhals, weke rug, wat weinig diepte onder de singel en korte achterste rib, krachtige, gespierde croupe met goed ingeplante staart. Sterk fundament, vóór iets Frans, spronggewricht wat smal en groot gehoekt. Hoge, ruimgrijpende, energieke gang. Hard paard met robuuste gezondheid maar met een moeilijk temperament, vooral in zijn jeugd. Stamvader van de naar hem genoemde hengstenlijn, die op de hele Holsteinse fokkerij zijn stempel drukte. Hijzelf leverde twee soorten paarden, de ene zwaar, de andere licht, elk naar gelang het bloed van de moeder. Zijn nakomelingen zijn edele, staalharde en temperamentvolle rij- en wagenpaarden met veel souplesse en stuwkracht, over het algemeen correcter dan hijzelf was.*

Springvermogen hebben ze allemaal..." (dr. Dietrich Rossow: Hengstbuch der Holsteiner Warmblutzucht, 1954)

Achill 1265 (1877-1904) is grondvester van de F-lijn die in Holstein weg is maar in Nederland bloeit dankzij Nimmerdor 46), en dankzij deze in Holstein weer terug is als N-lijn. Achill 1265 is van Herkules 1163 wiens vader Achill 582 zowel een zoon is van de Yorkshire-import Brillant als via zijn moeder twee keer een kleinzoon van de Yorkshire-import Burlington Turk.

Keren we terug naar Eiche. Haar moeder Action is een dochter van genoemde Achill 582. Action's naamloze moeder A 945 – de A staat voor Ahne, i.e. voorouder – is een dochter van de Hannoveraan Dechant 757, geboortig (1852) uit Pommeren maar op station in Kehdingen, aan de overkant, i.e. de westoever van de Elbe. Veel Holsteinse stammen beginnen met merries van de overkant wat helemaal niet zo vreemd is gezien het gelijksoortige milieu en de geringe afstand (met de veerpont Glückstadt-Wischhafen). In het geval van A 945 is het zelfs logisch dat zij daar aardt. Haar vader is immers driekwart volbloed, één kwart Yorkshire. We komen hem straks weer tegen.

Cicero-dochters springen uit de wei

De moeders van Cicero (de Holsteiner) en diens zoon Cicero II (de Groninger) voeren dus overwegend Yorkshire- en Engels volbloed in hun respectieve pedigrees. Met Cicero II komt een hengst van buitengewoon gemengde bloedopbouw ons land binnen. Om de op één decimaal afgeronde percentages te geven:

Yorkshire	28.1%
xx	24.2
origineel Holsteins	22.7
onb.	15.6
Hannoveraans	7.8
Irish Draught	1.6

Nu kan men zich afvragen of de commissieleden zich dit realiseren wanneer ze het zwarte witvoet hengstveulen in Holstein uitkiezen. En of ze weet hebben van de forse inteelt achter de moeder van hun import. Bij stamboekinschrijving is de pedigree immers zeer summier. Na deze percentages gaan we eens kijken hoe deze Mischling – Von Unger's wijze van uitdrukken – precies is gefokt, te beginnen met Cicero 1608. Laten we deze voor het gemak Cicero I noemen. Zijn vader Julius 1344 is net als zijn moeder Fregatte een kwartbloed. In Julius' pedigree zit het Engelse halfbloed deels wat meer op afstand, gefilterd in Mecklenburg. Zijn vaderlijn komt echter al snel uit op een Ierse halfbloedhengst, maar daarover straks. Eerst iets over Julius 1344 zelf. Hij dekt in Holstein van 1885-1888 en staat te boek als Vereinshengst, d.w.z. eigendom van de fokvereniging Holsatia (bestaat 1886-1897), die voorafgaat aan de hengstenhouderij door het Holsteiner Verband (1897-1927 en vervolgens 1961-heden). Over Julius is de Holsteinse literatuur merkwaardig zwijzaam. Zo hier en daar een terloopse opmerking, daar blijft het bij. De Dithmarscher veearts Dietrich Rossow citeert uit een voordracht uit 1923 door de Holsteinse fokker Martin Thormählen (1861-1942): *"...Wat zijn vererving betreft was Cicero zwaar belast door zijn grote, hoogbenige vader Julius 1344 waardoor met name in zijn jonge jaren veel van zijn nakomelingen te groot werden. Ook gaf hij dikwijls zijn incorrecte fundament en zijn sabelbenige achterbenen [gewinkelte Hinterbeine] mee. Maar de eigenschappen van een goed rijpaard: temperament, hardheid, uithoudingsvermogen en groot springvermogen, hadden ze bijna allemaal..."* (dr. Dietrich Rossow: Hengstbuch der Holsteiner Warmblutzucht, 1954)

De directeur (1894-1926) van de Reit- & Fahrschule in Elmshorn, Gustav Fehrs (1868-1938), beschrijft Cicero I uit eigen waarneming: *"...Cicero was zwartbruin met aftekeningen [kol, lv sokje, la witvoet] die hij ook veel vererfde. In zijn lijf was hij het ideale sterke rijpaard, had een lange schuine schouder, goede borstdiepte en -breedte, een korte goed aangesloten rug met ideale lendenen, een lange croupe en veel staart. Zijn fundament, hoewel droog en sterk, liet aan correctheid te wensen over. De bespiering was voortreffelijk, het hele paard was één spierbal. De gang was niet bijzonder hoog, maar zeer energiek en ruimgrijpend, met name de stuwkracht vanuit de achterhand was schitterend. Vooral in zijn jonge jaren gaf hij vaak te grote paarden, een erfenis van zijn zeer grote en wat hoogbenige vader Julius. Ook gaf hij vaak zijn eigen incorrecte fundament door, zijn niet helemaal foutloze stand vóór, zijn sabelbenige achterbenen met incorrecte spronggewrichten. Maar hij gaf ook iets anders door aan al zijn kinderen, namelijk alle eigenschappen van een goed rijpaard: temperament, hardheid, spreekwoordelijk uithoudings- en een enorm springvermogen. Het laatste zó uitgesproken, dat menig goede Cicero-merrie moest worden*

verkocht omdat ze niet in het weiland was te houden. Vanwege de beengebreen was het buitengewoon moeilijk om van hem een dekhengst te fokken, hoewel het stamboek vanwege al zijn goede eigenschappen moeite deed om zijn lijn te behouden. Dat is dan ook gelukt. Zijn oudste zoon Kürassier heeft al enkele hengsten geleverd, en datzelfde is te verwachten van Rajah en Vogt. Cicero heeft tot in zijn 28e levensjaar gedekt en tot aan het eind had hij meer levensenergie en frisheid dan menig veel jongere hengst. In 1916 is hij afgemaakt, omdat hij vanwege zijn hoge leeftijd weinig meer werd gebruikt. Cicero stond zijn hele leven in de Kremper Marsch, waar hij via zijn moeder Fregatte steeds bloedaansluiting vond met het daar sterk verbreide Protokol- en Hannibal-bloed. Daardoor stonden al zijn kinderen uniform in het zeer edele type van het Holsteinse zware rijpaard, ondanks het vreemde bloed aan vaderszijde. Veel van zijn dochters vierden triomfen op DLG-tentoonstellingen [zie: vtn. 47]] en versloegen daar de vertegenwoordigsters van uitgesproken rijpaard-populaties...” (Gustav Fehrs: Das Holsteinische Marschpferd, 1919)

Zwarte paarden zijn karrepaarden

Wanneer Rossow 35 jaar later wederom de Holsteinse hengstenstapel beschrijft, is Cicero's geslacht in mannelijke lijn inmiddels uitgestorven: *“...Ook al konden zijn mannelijke nakomelingen zich niet handhaven, hij heeft het beeld van de fokkerij toch door zijn eigen dochters en die van Kürassier aanmerkelijk beïnvloed. Hij gaf zijn nakomelingen bijna steeds zijn gesloten, gespierde lichaam, lange lijnen en uitdrukking mee. Bovendien vererfde hij zijn goede rijpaard-eigenschappen en enorm springvermogen. Zijn nakomelingen vertonen echter allemaal, de een wat meer dan de ander, zijn beengebreen, vooral zijn slechte spronggewrichten. Met name die laatste fout heeft zich, ook al is het in de volgende generaties verminderd, in veel stammen en lijnen tot op de huidige dag voortgezet. Menig overigens uitstekend fokproduct is dat noodlottig geworden...”* (dr. Dietrich Rossow: Hengstbuch der Holsteiner Warmblutzucht II, 1988)

Zoals via Normann 48) de oude Holsteinse Ethelbertlijn alleen in Nederland nog lang voortleeft terwijl die lijn in Holstein zelf al is uitgestorven, zo vergaat het dus ook de Cicerolijn. Maar waarom zijn ze in Holstein zo zwijgzaam over Julius? Hij komt uit Hannover, maar dat komen er meer – het Alphabetisches Stammregister in het Holsteinisches Gestütbuch wemelt van de hengsten uit Hannover en andere fokgebieden. Julius is groot en zwart en zijn beenwerk is niet correct. En hij heeft slechts vier seizoenen gedekt. Maar dat is nog geen reden om hem weg te moffelen. Zo op het oog is er immers verder niks mis mee: de vader van Julius 1344 is Julius 1486 (de eerstgenoemde heeft een Holsteins, de laatstgenoemde een Hannoveraans nummer) uit een merrie van Cardinal, mv. Gladstone xx, mmv. Columbus xx. Cardinal is van de Yorkshirehengst Neptun uit Meg xx van Wanderer xx-Eagle xx. Kijken we naar Julius 1486. Eerst diens moeder, een naamloze merrie van Flick-Fingal I-Client. Oer-Hannoveraans met in de verdere pedigree Nestor xx en de Mecklenburger stamvaders Zernebog en Jellachich. Tenslotte de vader van Julius 1486. Dat is Schlütter 2548 van Nabocklish uit een moeder van Dechant. Dechant is van genoemde Cardinal uit een naamloze xx-merrie. Als er in het voorgeslacht van Julius 1344 iets niet helemaal koosjer is, dan zal dat Nabocklish moeten zijn. De rest hebben we immers al afgevinkt. Tja, Nabocklish. Hij is de reden dat ik in Julius' pedigree tegen de normale zoekbeweging in, van beneden naar boven ben gegaan. Laten we eerst eens kijken wat de generaal Von Unger heeft gevonden in de paperassen van zijn vader. Senior heeft immers het handgeschreven (nooit uitgegeven) werk Gestütkunde door zijn collega Giesker 49), nagelaten aan junior. Die citeert daaruit in zijn postuum, want een half jaar na zijn dood verschenen boek Die Ahnen des Hannoveraners (1928). Wat vermeldt Giesker over de kleur zwart in de Engelse paardenfokkerij? Julius 1344 is een zwarte, Julius 1486 een vos, Schlütter een bruine, Nabocklish een vos. Waar komt dat zwart in Cicero's deels Holsteinse, deels Engelse, dus door-en-door bruine pedigree vandaan? Unger citeert dr. Giesker: *“...Karrepaarden (carthorses) zijn meestal zwart van kleur en worden voornamelijk gefokt in de graafschappen Warwick, Lincoln en Stafford. Deels zijn het reuzen, bestemd voor het slepen van zware lasten; de paarden van iets kleiner slag worden echter ook in de akkerbouw gebruikt. Pogingen om ze door bijmengen van edeler bloed te verbeteren, hebben geen gunstige resultaten opgeleverd [...] De fokkers drongen aan op zwaardere vaderpaarden, aldus de waarschijnlijk door dr. Grabensee [zie: vtn. 50)] geschreven of door hem sterk beïnvloede inleiding in deel III (1903) van het stamboek. Omdat dergelijk materiaal elders niet te verkrijgen was zagen de toenmalige directeurs van het Landgestüt zich genoodzaakt hun toevlucht te nemen tot zware Engelse hengsten, over wier afkomst ze in de regel niet veel te weten konden komen. Op deze manier kreeg Celle hengsten met koudbloed in hun voorgeslacht. Zoals bijvoorbeeld Hallifax (1862-1876) die afstamde van een Clydesdale-vader uit een halfbloedmoeder. In de eerste kruising vererfden deze hengsten meestal goed; ze brachten zware veulens waar de fokkers veel geld voor vingen. Wat dit betreft deed Champion (1852-1877) het voortreffelijk. Maar de [voortgaande] fokkerij werd onzeker en ook nu [i.e. 1903] nog geldt de waarde van dergelijke merries en hengsten, die een van zulke Engelse hengsten in hun stamtafel hebben, als twijfelachtig. Deze ervaring*

is in zoverre leerzaam, dat met hengsten van twijfelachtige of slechte afstamming een waardevolle fokkerij voor lange tijd kan worden bedorven... (Wolfgang von Unger: Die Ahnen des Hannoveraners, 1928)

Champion bevordert de veulenhandel

De Celler landstalmeester (1839-1866) Friedrich Frhr. von Spörcken (1790-1871) koopt Champion in Yorkshire als driejarige. Wolfgang von Unger vermeldt de afstamming: vader Coachman v. Master George, moedersvader Governor, moedersmoeder een dochter van General Blucher. Met behulp van het handige Centenary Studbook van de Cleveland Bay Horse Society (Volume XXIX, 1984) is van Champion (Hann. nr. 624, CB nr. 54) een pedigree samen te stellen waarin vijf van de acht overgrootvaders bekend zijn. Gezien het tijdstip is dit al heel wat. Von Unger schrijft: *“...Zijn afstamming was de landstalmeester die hem in 1851 in Engeland kocht, minstens wat de namen betreft, tot in de derde generatie precies bekend. Ook al kunnen we ons bij deze namen geen bepaalde voorstelling meer maken, we mogen Champion desondanks niet over één kam scheren met de Clydesdale-zoon Hallifax. Daarmee bestrijd ik niet, dat het gebruik van Champion een gevaar inhield voor de Hannoveraanse fokkerij. Hij bevorderde de veulenhandel, maar men moest hem niet laten doordringen in de eigenlijke stamfokkerij...”* (Wolfgang von Unger: Die Ahnen des Hannoveraners, 1928)

Dat laatste is haast onvermijdelijk, zijn productie in aanmerking genomen: *“...Champion dekte in 1852 in Isernhagen, in 1854 in Baljerdorf, van 1854 [kennelijk tussentijds verplaatst] t/m 1877 in Jork, in totaal 1.945 merries die 1.323 veulens brachten, in doorsnee dus 75 merries en 50 veulens per jaar. Nog op 25-jarige leeftijd kreeg hij 90 merries toegewezen. In Jork [aan de Elbe, 16 km. west van Hamburg] is voor hem een gedenksteen [zie: vtn. 51] opgericht...”* (Wolfgang von Unger: Die Ahnen des Hannoveraners, 1928)

De auteur vervolgt: *“...Ook van het rijkelijk gebruik dat is gemaakt van hengsten die, de een wat dichter dan de ander, het koudbloed benaderden, kan men zeggen dat hun veulens in menig fokdistrict veel geld in het laadje brachten. De voortgaande fokkerij met hun kinderen lukte echter slechts in die gevallen, waarin de toverkracht van het Engels volbloed de nadelen die het koudbloed met zich meebracht, ophief. Vaak zorgde de natuur zelf voor het uitschakelen van dit onzekere bloed, vaak ook was de hand van de ervaren fokkerijleider nodig om het schadelijk onkruid uit de tuin te wieden of het op een plek te parkeren waar het de goede plantjes geen kwaad kon doen...”* (Wolfgang von Unger: Die Ahnen des Hannoveraners, 1928)

“...Slechts enkele hengsten van dergelijk gemengd bloed zijn ook tussen 1852 en 1862 nog ter dekking gesteld...” weet Von Unger. Hij noemt in dit verband o.a. de Neptun-zoon Cardinal (dekt 1852-1870) en diens zoon Dechant (dekt 1856-1873). Hun namen zijn in dit verhaal al eerder gevallen. Maar het maakt nogal wat uit, of er tussen de voorouders een Clevelander zit, of zo'n zwarte Shire of Clydesdale. Niet voor niets vermeldt de Cleveland Bay-adept Anthony Dent (1915-1998): *“...the old breeders' slogan: free from taint of black [zie: vtn. 52] or blood...”* (Anthony Dent: Cleveland Bay Horses, 1978)

Ierse Clydesdales

Of via Julius het bloed van zwarte karrepaarden in de Cicerolijn is doorgesijpeld zullen we nooit weten. En er is nog een mogelijkheid. Kennelijk is de door Von Unger jr. geciteerde dr. Giesker wel in Engeland, maar niet in Ierland geweest. En het intensieve hippische handelsverkeer vice versa over de Ierse Zee beperkt zich niet tot volbloeds en halfbloeds. *“...De uitbreiding van de akkerbouw gedurende de 18e eeuw en de behoefte aan paarden om de zware bodem van sommige districten te bewerken, leidde tot de import van Clydesdales...”* (Alex Fell: The Irish Draught Horse, 1991)

Het North Channel, de zee-engte tussen de Mull of Kintyre in het Schotse graafschap Argyll en Torr Head in het Noordierse graafschap Antrim, is 13 mijl (21 km.) breed. Protestantse kolonisten brengen vanaf begin 17e eeuw Noord-Ierland (Ulster) in de Schots/Engelse invloedssfeer 53), die zich ook doet gelden in de paardenfokkerij. *“...Shires, Suffolks en, vooral, Clydesdales [zie: vtn.54] waren talrijk in Ierland...”* aldus prof. Colin A. Lewis (*1942). *“...Toch had het land ook inheemse werkpaarden die duidelijk anders waren dan de Britse rassen en waarvoor geleidelijkaan de naam Irish Draught in zwang raakte [...] Hiervoor werden in verschillende delen van Ierland volbloedhengsten gestationeerd die geselecteerde halfbloedmerries, in eigendom van pachtboeren, moesten dekken. In de jaren '90 van de 19e eeuw publiceerde de Royal Dublin Society jaarlijks een register van dergelijke volbloedhengsten. Het laatste register verscheen in 1900. Vervolgens nam het nieuw gevormde Department of Agriculture and Technical Instruction [ministerie van Landbouw en Nijverheid] de verantwoordelijkheid op zich om de paardenfokkerij te verbeteren en publiceerde tenslotte zijn eigen registers [...] In 1904, na aanhoudend gelobby van mensen als Patrick J. Hanlon uit Grange-forth in Co. Carlow, die lid was van de bestuursraad van het*

ministerie van Landbouw, besliste het ministerie dat hun jaarlijkse registers ...geen nieuwe hengsten van de rassen Clydesdale en Shire meer zullen bevatten, behalve voor de provincie Ulster, de graafschappen Dublin en Louth en het district dat ligt binnen een straal van 10 mijl rondom de stad Cork. Deze maatregel is bedoeld om de grote vlucht die de import van Clydesdales en Shires heeft genomen, onder controle te brengen; de meeste deskundigen zijn het er immers over eens dat dergelijke hengsten, wanneer ze te vrijelijk worden geïmporteerd, de reputatie van de Ierse paarden kunnen schaden [...] Het kwam er tegen 1939 op neer dat de boerenbevolking voor landbouw en transport bijna geheel vertouwde op de Irish Draught. Echt zware paarden zoals de Clydesdale en de Shire waren uitsluitend nodig in de belangrijkste akkerbouwgebieden waar de bodem bestaat uit zware klei, zoals in delen van [de counties] Dublin en Louth en een groot deel van Ulster, en in de grote steden Dublin en Cork. Overal elders was er behoefte aan een paard dat vooral geschikt was voor licht boerenwerk, met slechts een beperkte hoeveelheid ploegen, dat voor de trap [i.e. tweewielig rijtuigje met laag zwaartepunt] naar de markt kon draven en waarmee zijn eigenaar, wanneer de kans zich voordeed, kon meerijden in de jacht. Het paard dat deze rol vervulde was de Irish Draught..."

(Colin A Lewis: The development and diffusion of the Irish Draught, in: Irish Horse Yearbook, 1979)

De vele Clydesdales in Ulster zullen zich ongetwijfeld hebben vermengd met Irish Draughts. En in tegenstelling tot de Engelse, is in de Ierse halfbloedfokkerij zwart 55) geen exotische kleur. De Royal Household Cavalry in Londen is op het paukenpaard na traditioneel bereden op zwarten, die vanouds uit Ierland komen. Pas in 1987, twee jaar vóór de val van de Muur, zijn voor dit doel de eerste 14 zwarte ruins uit de DDR geïmporteerd. (bron: Thomas Schneider et al.: brochure Das Schwere Warmblut, 1998)

Niet mee bemoeien!

In Cicero's vaderlijn blijkt inderdaad een Ierse connectie aanwezig. Van de in 1854 in Engeland geboren Nabocklish zijn vader en moedersvader bekend, namelijk Young Spencer en Old Nabocklish. Daarmee houdt de informatie op. En of Nabocklish werkelijk in Engeland is geboren en niet oorspronkelijk uit Ierland komt? Zou zomaar kunnen. Wolfgang von Unger vermeldt dat Nabocklish van 1864-1869 in Drochtersen, in het belangrijke fokdistrict Kehdingen aan de Beneden-Elbe, uit 439 merries 250 veulens produceert, alvorens een heel eind stroomopwaarts (hemelsbreed 330 km.) naar Graditz te verhuizen. Hij is dus zeer waarschijnlijk in Engeland als 9-jarige aangekocht. Maar een paard dat ouder is dan 8 jaar heet niet voor niks aftands. De leeftijd is dan geen exacte bepaling meer, maar een schatting. En Von Spörcken koopt hem op het zicht, met – voorzover er iets over bekend is – een gesproken afstamming. Is daarover iets terug te vinden in het archief van Celle? Mijn steun en toeverlaat in zaken als deze is collega Gerd Gauger (*1942). Hij gaat voor mij op zoek in Celle, maar het oudste archief van het Landgestüt blijkt in het Pferdemuseum in Verden te liggen. Dus duurt het ietsje langer. Dan heeft Gerd het verhaal rond en mailt zijn bevindingen: "...Hannover (Celle) heeft in de 19e eeuw als enig Duits fokgebied Irish Draught-hengsten gebruikt, volgens mijn onderzoek waren het er zeven. De grootste invloed had Nabocklish, een 1.75 m. hoge vos, in 1854 geboren en in 1871 in Graditz overleden. Zijn vader was de geprimeerde Ierse hunter-hengst Young Spencer van Spencer xx uit een onbekende merrie. Spencer xx is geboren in 1838 en staat in het General Stud Book, Vol. IX, blz. 410. De moeder van Nabocklish was van Old Nabocklish xx, geboren in 1811 (GSB Vol. V, blz. 402) uit een onbekende merrie..." (email 20-03-2000)

De Pruisische Oberlandstallmeister (1912-1919) Burchard von Oettingen 56) noemt in Die Zucht des edlen Pferdes in Theorie und Praxis (1908) echter een volbloedhengst Nabocklish, ook een vos, maar geboren in 1810, van Rugantino xx (1803) uit Butterfly xx (1804) van Master Bagot xx (1787). Zou men de grootvader van zijn aankoop tegenover Von Spörcken als Old Nabocklish hebben aangeduid, omdat die in 1863 allang dood moet zijn geweest? Ook dat kan maar zo. Alleen al op de naam afgaand, moet hier sprake zijn van een Ierse connectie. Nomen est omen. Want wat betekent dat nou eigenlijk, Nabocklish? De Amerikaanse taalkundige Erin McKean (*1971) brengt uitkomst. Zij legt uit dat de klemtoon op bock ligt en dat het, zeker vanuit Cicero's pedigree bezien, "...een ongelooflijk nuttig Iers tussenvoegsel is, dat: geeft niet of: laat maar zitten, letterlijk: niet mee bemoeien betekent..." (Erin McKean: More weird & wonderful words, 2003)

"Over m'n lijk!"

Zeker is ook, dat Nabocklish heel speciaal moet zijn geweest – zó speciaal, dat twee met elkaar bevriende landstalmeesters om hem bekvechten – het tegendeel van nabocklish dus. Von Unger junior memoreert een kostelijke anekdote: "...Vóór aantreden van mijn vader had de toenmalige Oberlandstallmeister [i.e. de bovenbaas van de Preussische Gestütverwaltung in Berlin] in de herfst van 1869 bevolen om de Engelse

halfbloedhengst Nabocklish aan het Hauptgestüt Graditz [in Saksen] af te geven. Hij leek nogal matig te bevruchten maar de directeur aldaar, graaf Lehndorff [zie: vtn. 57]), wilde hem hebben als Hauptbeschäler voor de Graditzer halfbloedmerries [zie: vtn. 58]). De nieuwe Celler landstalmeester [i.e. Von Unger sr.] had echter aan de in Kehdingen geboren veulens het belang van deze 15-jarige hengst afgemeten. Nu zag hij zich al gelijk bij aanvang van zijn werkzaamheden in zijn plannen gedwarsboemd. Hij pleitte bij de nieuw benoemde chef in Berlijn, de graaf Von der Goltz [zie: vtn. 59]), om de hengst weer terug te geven. Hij schreef daarom ook meteen naar graaf Lehndorff. Deze antwoordde: ...Dat u een flinke stormloop op graaf Goltz hebt ondernomen om Nabocklish terug te krijgen, had ik al gemerkt vóórdat ik uw brief ontving. Net zo'n stormloop ondernam graaf Goltz op mij, om mij de hengst af te pakken. Ik heb al drie jaar lang alle denkbare middelen gebruikt om hem te krijgen want ik denk dat het een zeer buitengewoon dier is. Schlütter [zie: vtn. 60]) en anderen vonden dat er veel betere hengsten in Celle waren. Maar ik ken noch in Celle, noch ergens anders – behalve in Saint Lô en Le Pin – hengsten van dezelfde kwaliteit. En omdat ook bij mij het hemd nu eenmaal nader is dan de rok kunt u mij niet euvel duiden, dat ik mij tot het uiterste verzet. Dat u tot het gaatje gaat om hem terug te krijgen, vind ik vanzelfsprekend. Toch verzoek ik u dringend, dit voorlopig te laten. Het zou tot een onaangename rel kunnen leiden, wanneer Nabocklish voor het dekseizoen 1870 alleen over m'n lijk Graditz zou verlaten. Na een lange woordenwisseling heb ik graaf Goltz de toezegging gedaan dat, als hij mij geld geeft om in de zomer van '70 een hengst in Normandië te kopen die Nabocklish enigszins kan vervangen, ik wil ingaan op een arrangement om Nabocklish vanaf 1871 jaarlijks tussen 1 maart en 1 juli naar Hannover op station te sturen, zolang hij de overige acht maanden maar in Graditz staat. Dat is mijn uiterste bod. Wat de opsomming van hippologische fouten betreft, kan ik uw mening niet delen. Nabocklish dekt sinds zes jaar in Hannover; van zijn nakomelingen is er tot nu toe één als toekomstige Landbeschäler – en niet eens om direct te gebruiken – aangekocht. Had hij zes jaar in Graditz gedekt, dan waren er waarschijnlijk 50 actieve en evenzoveel 2½-jarige en jongere hengsten van hem voorhanden ten behoeve van de landsfokkerij. Vanuit het gezichtspunt van de Gestütverwaltung lijkt mij de hippologische fout veeleer hierin te liggen, dat men een hengst met de klasse van Nabocklish in het Landgestüt laat staan en in plaats daarvan met middelmatige of onbewezen dieren in het Hauptgestüt werkt. Dan kan men beter de Hauptgestüte helemaal opheffen, die kosten dan toch alleen maar nutteloos geld... In elk geval zal ik Nabocklish hier geen 70 merries geven. Bij een dergelijk aantal heeft hij in Drochtersen immers steeds de helft gust gelaten, zoals ik zelf gehoord heb van mijn oppasser; maar zo'n 50 tot 60 zal ik hem toch wel geven, als ze goed opnemen... Graaf Lehndorff is echter op het compromis ingegaan, in eerste instantie door, ten gunste van Celle, af te zien van de volbloedhengst Garrick. Die kwam op het Sennergestüt [zie: vtn. 44]) te koop en graaf Lehndorff kende hem nog van de renbaan. In een later stadium zouden ze het dan wel eens worden over Nabocklish. Nabocklish is nooit naar Celle teruggekeerd. Wat hij in Graditz aan de Pruisische paardenfokkerij heeft bijgedragen, weet ik niet, behalve dat vandaar twee zoons en een kleinzoon naar Celle zijn afgegeven, die zonder betekenis zijn gebleven. De door graaf Lehndorff genoemde eerst aangekochte jonge hengst heeft in Hannover wél een belangrijke rol gespeeld. Het was de in mijn vader's eerste jaar op de voorgrond tredende Schlütter. Vast en zeker heeft deze hengst de beide bekvechtende hippologen de bekentenis afgedwongen dat ook hippologische wijsheid afhankelijk is van succes..." (Wolfgang von Unger: Die Ahnen des Hannoveraners, 1928)